

Från Mala till Riksdagshuset

Recension av *Hässleholmskvinnor i kampen för rösträtt*
(Bokpro, Bjärnum 2021)

SVEN E OLSSON¹

Hässleholmskvinnor i kampen för rösträtt är en 150-sidig bok värd att uppmärksamma för mer än sina lokala bidrag, intresseväckande som de är i sin egen rätt. Den bygger på en så kallad forskningscirkel med fyra skrivare från trakten under vägledning av en lundahistoriker – Malin Arvidsson – författare till avhandlingen *Att ersätta det oersättliga. Statlig gottgörelse för ofrivillig sterilisering och vanvård av omhändertagna barn* (2016) och numera verksam vid universitetets avdelning för mänskliga rättigheter. Lokalhistoriska Arkivet i Hässleholm har öppnat sina utrymmen för cirkeln. Den rikt illustrerade boken är utgiven med kommunalt stöd av förlaget Bokpro i närbelägna Bjärnum, en gång en av den svenska möbeltillverknings tre stora, idag en mindre tätort i den nuvarande storkommunen i norra Skåne.

Bokens tid är inte samtiden men ändå så nära, bara tre–fyra generationer bort, järnvägen finns kvar. Projektet ska förvisso ses som en del av 2021 års firande av den kvinnliga rösträttens första sekel med allt vad det innebar av ovanifrån initierat ”förgyll där du stått”. Boken är emellertid också en röst och ett rop från en plats på långt avstånd från de stora beslutens centrum. Den inleds med en tematisk introduktion till vad som i stort som i smått föregick den förändrade konstitutionen,

---

1. Som lämnade Hässleholm 1974 efter fullgjord tio månaders militärtjänstgöring (T4) och efter att något tidigare ha tillbringat tre år på Linnéskolan, en av stadens två gymnasieskolor.

inte minst i form av folkliga protester och påtryckningar: till exempel evenemang som folkriksdagar och etableringen i bygden av den kristna kvinnonykterhetens Vita Bandet. I ett andra kapitel följer en översikt av de sociala och materiella förhållandena vid det förrförra sekelskiftet i den nya knutpunkten Hässleholm på stambanan Stockholm–Malmö. Röst-rättens utvidgning var långtifrån given och motarbetad främst av den historiska förstakammarhögern och dess provinsiella dignitärer. Kvinno-förakt fanns därutöver långt in i de medborgerliga rörelserna, arbetar-rörelsen inte undantagen.

Om dessa två kapitel kan sägas utgöra den första ”avdelningen” följs den av två mer fokuserade på tidens lokala kvinnokamp och rösträtts-pionjärer. Den andra delen består av dels ett kapitel om stadens allmän-borgerliga Förening för Kvinnans Politiska Rösträtt (FKPR), dels ett om dess förgrundsgestalt, Vittsjöliberalen Maria Schalin (1874–1971), ”en bortglömd rösträttskvinna”, som titeln är på detta biografiska bidrag signerat släktingen Christine Östling. På liknande sätt är en tredje del uppbyggd: dels en skildring av framväxten av stadens socialdemokra-tiska kvinnoklubb och därefter ett kapitel om dess kanske mest fram-stående företrädare, lärarinnan Anna Jönsson (1879–1950). Tillsammans pekar de fyra kapitlen med sitt fokus på aktiviteter, föreningsmöten och ledande företrädare framåt mot det ”historiska block” som i både frid och osämja, under koncessioner och konvulsioner, inklusive bestående klassmärkt kvinnlig underordning, skulle komma att sätta sin prägel på 1900-talets politiska och kulturella Sverige långtifrån enbart i trakten runt landets arkeologiska ”urhem” vid Finjasjöns strand.

Vad som framförallt gör denna bok till något långt mer än en bygde-krönika är dess långa avslutande kapitel om den mest försummade av de fem första kvinnliga riksdagsledamöterna: Nelly Thüring (1875–1972) från den lilla byn Mala i Vankiva församling strax norr om Hässleholm. Född Nelly Maria Nilsson, nionde och sista barn i en småbrukarfamilj där fadern dog och modern ensamstående med fem barn hemma några månader före Nellys ankomst. Nelly Thüring har nog aldrig fått ett mer utförligt porträtt än det Malin Arvidsson åstadkommit för denna bok. Också i mer officiella kronologier har fotografen och politikern Nelly varit ett problem för hävdtecknarna.

Ändå är också detta arbete oavslutat, ännu alltför präglat av dagens språk, undantagna förstås de få citaten och dåtida annonstexterna. Varken Nellys yrkesbana eller politiska liv följer den nu gängse bilden av klassresenären. Tretton år gammal lämnar Nelly folkskolan och Mala för att fortsättningsvis bo och arbeta i större städer: Kristianstad, Karlskrona, Malmö, Helsingborg, Lund, Göteborg och slutligen Stockholm. Med sig under färden skulle hon ta landsbygdskvinnornas och småfolkets allmänna problem och privata bekymmer. Hon övar sig i utländska språk och förmågan att prata offentligt. Redan i Helsingborg under 1800-talets sista år lärde hon sig därtill ett nytt hantverk, för livet skulle det visa sig, fotografens konst och trick. År 1900 öppnar hon egen ateljé i Lund där hon också gifter sig med en teosof och journalist, snart mor till två barn, efter några få år ensam familjeförsörjare om än föga framgångsrik småföretagare.

Då och där hade hon nämligen kommit i nära kontakt med tidens stora frågor och rörelser – absolutism (totalförbud för rusdrycker), demokrati, fred, jämlikhet, koloniträdgårdar, sexualitet, skilsmässa, socialism och vegetarianism – och förvandlat sig till en resande agitator, först för den breda nykterhetsrörelsen, lite senare för den växande socialdemokratiska kvinnorörelsen. Det är i Göteborg 1916 som hon hamnar i kommunalfullmäktige (som socialdemokrat) och i krigsårens ransoneringsbyråer för att strax – under påtagligt motstånd från fackföreningsmän och förbudsmotståndare – hamna på den första riksdagslistan med kvinnor på valsedeln.

Under två perioder fram till kosackvalet 1928 skulle hon flitigt verka både i riksdagen och i kvinnoförbundets tidning *Morgonbris*. För att sedan bara dryga femtio år gammal i praktiken tystna och försvinna från en ännu föga välavlönad rikspolitik utan fallskärm. Som jämförelse kom hennes enda kvinnliga partikollega i den riksdag som valdes 1921, den fem år äldre Agda Östlund, att tillhöra riksdagen i bortåt tjugo år. Arvidsson antyder att den till synes alltid positiva Thüring var mer av en agitator än riksdagshusdam. Ändå pekar så mycket på att hon var en synnerligen kompetent, praktisk reformist – samtidigt internationalist – som aldrig fick chansen ”att resa” i någon av Brantings, Sandlers eller Per Albins regeringar. Ändå levde hon ända in i Olof Palmes tredje regeringsår.

År 1926 hade Nelly Thüring tillsammans med sonen öppnat en fotoaffär i Enskede i Stockholm, där hon också bosatt sig. Vad som sedan sker i förorten under nästan ett halvsekel är tämligen fördolt: pensionär från 1942, ett radioföredrag 1959, ett kort tv-inslag 1968, en nekrolog i malmöitiska *Arbetet*, några arkiverade minnesblad nedtecknade av sonen. Efter sin död fick hon en trappa uppkallad i Göteborg, en vägstump i Mala. Nyligen också ett minnesmärke i vad som till slut blev hennes hemort.

Arvidsson redogör noggrant och redigt för både riksdagsinsatserna och aktiviteterna i kvinnoförbundet samt ställer några nödvändiga men obesvarade frågor kring ”avhoppet” eller övergången till en annan livsform och verksamhet. De sista 45 åren avhandlas på mindre än tre sidor. Slutomdömet blir således att författaren bör fullfölja sin analys, att gå vidare, att runda av utan att tona ner eller städa undan. Mycket har under senare år ordats om behovet av en ”ny berättelse”. Utan att skriva någon på näsan är Arvidssons avslutande kapitel, och även boken som helhet, ett bidrag som också visar på blottorna i den statliga kulturarvspolitiken. Särskilt det ”nationella partiets” långvariga oförmåga att ge färg och lyster åt sin egen uppväxt i vad som tycks vara ett borttynande Folkrörelsesverige fullt av minoritära enfrågelobbyister och dito partier.

ANNONS

Lars Ekdahl (red.)

FRÅN ARBETETS HORISONT

Perspektiv på historisk forskning
om arbete och samhälle under
kapitalismen

I personligt hållna bidrag diskuterar nio historiker utvecklingen av den framgångsrika och livaktiga arbetslivshistoriska eller arbetarhistoriska forskningen i Sverige under de senaste 50 åren.

Arkiv förlag, 416 sidor

»Läs mer om boken på www.arkiv.nu«

I **POLITIK UNDERIFRÅN** skriver historiker och samhällsvetare om politiska och sociala konflikter i 1900-talets Sverige då människor har brutit mot den dominerande politiska kulturens normer för hur man får göra politik och vilka som får delta i politiska processer. Från rösträttsstriden i början av seklet, över gatukravaller, vilda strejker och den gryende miljörelsens kamp, till konflikter om vem som har rätt att använda det urbana rummet åren efter murens fall.

Andrés Brink Pinto & Martin Ericsson (red.), Arkiv förlag, 216 sidor

»**LÄS MER OM BOKEN PÅ WWW.ARKIV.NU**«